

MALO TO ZMYSEL

Skutočný príbeh

David Menasche

MALO TO ZMYSEL

MALO TO ZMYSEL

Skutočný príbeh

David Menasche

Libri
FORTUNA

Original title: David Menasche: THE PRIORITY LIST
Copyright © 2013 by David Menasche
Originally published by Touchstone, a Division of Simon & Schuster,
Inc., New York

Slovak edition © Fortuna Libri, Bratislava 2014
Translation © Róbert Hrebíček, 2014
Cover design © Kryštof Doležal, 2014

Vydalo vydavateľstvo Fortuna Libri.

www.fortunalibri.sk

Redakčná a jazyková úprava Jarmila Antolová
Zodpovedná redaktorka Anna Kališková
Návrh obálky Kryštof Doležal

Prvé vydanie

Všetky práva vyhradené.

Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať, ukladať
do informačných systémov ani rozširovať akýmkoľvek spôsobom,
či už elektronicky, mechanicky, fotografickou reprodukciou,
alebo inými prostriedkami, bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ISBN 978-80-8142-208-9

*Jacquovi Menaschemu, ktorý ma naučil,
že netreba byť statočný, a potom mi ukázal,
ako sa takým stať.*

Prológ

Dovoľte mi, prosím, aby som si požičal slová veľkého Loua Gehriga, ktoré predniesol počas svojho rozlúčkového prejavu na Yankee Stadium krátko po tom, čo sa ako tridsaťšesťročný dozvedel, že onedlho zomrie. *Dnes sa pokladám za najšťastnejšieho človeka na celom svete.*

Rovnako sa teraz cítim aj ja – naozaj sa mi zdá, že takým človekom som.

Keď mi roku 2006 diagnostikovali mozgový nádor a predpovedali niekoľko mesiacov života, bol som približne rovnako starý ako Lou a moja učiteľská kariéra vrcholila. Odvtedy prešlo sedem rokov. Teraz sedím doma v New Orleanse, čiastočne ochrnutý a takmer slepý. Som šťastný, že ešte stále viem oceniť krásu ružových magnólií, čo rastú pred oknom, spoznávam najbližších, smejem sa s priateľmi a mám možnosť vyrozprávať svoj príbeh.

Som realista. Viem, že už by som nemal byť nažive. Choroba mi nedovolí zabudnúť, že tento súboj vôlí napokon vyhrá ona, nie ja. Chápem, že rakovina dosiahne svoje – a nebude s tým dlho otáľať.

Zrak sa mi horší a môj svet je čoraz temnejší. Ruky mi ochabujú, keď sa chcem najesť, vidlička mi vypadne z ruky. Nohy sa mi podlamujú. Povedal som si však, že posledné chvíle, nech už budú akékoľvek dlhé, strávim jediným spôsobom, akým dokážem – naplnený radosťou.

Už by som neudržel pod kontrolou triedu tak ako kedysi. Dúfam však, že keď sa podelím o svoje skúsenosti a ponaučenia, najmä s ohľadom na to, že čoskoro zomriem, ostatným tým pripomeniem, aký vzácny je život. Nikdy som si ho necenil tak veľmi ako teraz, keď mi zostáva už len veľmi málo času.

Znova použijem myšlienku z rozlúčkovej reči železného muža bejzbalu:

Na záver dodám, že hoci ma opustilo šťastie, mám veľa vecí, pre ktoré sa oplatí žiť.

Budem na tom rovnako – do posledného dychu.

1

V ľavom uchu mi hučalo. Neprikladal som tomu veľký význam, no pripadalo mi to otravné. Zdalo sa mi, že okolo hlavy mi ako sedadlo na kolotoči v zábavnom parku krúži komár. Hučalo mi však vnútri hlavy. Snažil som sa nevšímať si to. Jedného dňa, niekoľko mesiacov po tom, čo sa to začalo, sa zvuk zmenil na tras. Šíril sa mi tvárou a ľavou stranou tela, neskôr pokračoval až k špičkám prstov na nohe. *Nastal čas navštíviť doktora, Menasche*, povedal som si. Objednala ma Paula. V našom manželstve mala na starosti všetko, čo súviselo s organizovaním. Bez nej by nám jedného dňa zhasli v dome svetlá, lebo by som zabudol, že treba zaplatiť účet za elektrinu.

Zašiel som za praktickým lekárom, ktorý ma poslal k špecialistovi na uši, nos a krk. Ten došiel k záveru, že ma musí vyšetriť neurológ. Doktor Paul Damski bol mladý. Môj vtedajší vek – tridsaťštyri rokov – prekračoval iba trochu. Pripadal mi rozvážny a priamy, čím si získal moje sympatie. Dúfal som, že príznaky pripíše pricviknutému nervu či akémusi tiku, on však nariadil celý rad vyšetrení. Ich názvy tvorili samé akronymy – EEG, EKG, CT, MRI. Keď prvé tri dopadli negatívne,

pocítil som obrovskú úľavu. Doktor Damski naznačil, že magnetická rezonancia určite niečo odhalí. Výsledok vraj bude známy až o niekoľko dní. Čakanie nemá rád azda nikto a výnimkou nie som ani ja. Sústredil som sa teda na jedinú vec, ktorou som si mohol zamestnať myseľ, na prácu. Jednoducho som sa do nej pohrúžil.

Coralreefsku vyššiu strednú školu prezývajú megamagnet – a nie náhodou. Študenti z celej krajiny sa uchádzajú o prijatie na jednu zo šiestich prípravných akadémií – medzinárodného bakalaureátu, poľnohospodárskej vedy a inžinierstva, obchodu a financií, právnych a verejných záležitostí, zdravotvedy, výtvarných a múzických umení. O výbere rozhoduje lotéria. Výnimkou je iba Akadémia výtvarných a múzických umení. Jej študenti sa musia zúčastniť na konkurze. Konkurencia je silná. Keďže ambicióznym umelcom prichádza veľa, atmosféra pripomína film *Cesta za slávou*. Dievčatá a chlapci na chodbách ustavične precvičujú piesne a tanečné kroky. Keby ste sa tam ocitli, dobrá nálada by prešla aj na vás. Kým som neochorel, nedal som si ujsť ani jediný deň.

Keď školu roku 1997 otvárali, patrilo som k pôvodnému personálu. Bolo to moje prvé učiteľské miesto, a keďže som mal iba dvadsaťpäť rokov, nebol som oveľa starší ako študenti. Počas svojho šesťnásťročného pôsobenia som učil najmä najlepších študentov jedenásteho ročníka a vyučoval vysokoškolskú angličtinu. Rád som sledoval, ako pätnásť- a šesťnásťroční chlapci a dievčatá zápasia s prvými dôležitými životnými rozhodnutiami – voľbou kariéry, vzťahmi, bývaním, výberom vysokej školy a oblasti štúdia. V tomto veku sa totiž zároveň

učili šoférovať, nachádzali si prvé zamestnania, experimentovali s drogami či alkoholom, spoznávali sex, svoju identitu a slobodu. Pre mladých ľudí je to významné prechodné obdobie. Pokladám to takmer za zázrak – hoci začínajú získavať nezávislosť a tá, ktorú nadobudnú, im často nestačí, väčšina ešte nemá školy po krk. To, že som sa mohol stať súčasťou ich premien, som bral ako veľkú poctu.

Povedal som si, že pre nich nebudem iba ďalší učiteľ. Dával som to najavo napríklad tak, že trieda bola vždy otvorená. Cez obed sa tam zvyčajne zdržiaval poltucet až tucet študentov. Neraz si nacvičovali repliky, spievali, tancovali, hrali na husliach či gitare. Bolo to veselé prostredie. Iba občas sa niekto rozplakal pre priateľa či zlú známku, aj to zvyčajne pred vyučovaním alebo po ňom.

Vyzeralo to tak aj v deň, keď mi stanovili diagnózu.

Bolo to tesne pred Dňom vďakvyzdania, mojím obľúbeným sviatkom. Sedel som za stolom s Denise Arnoldovou, ktorá vyučovala angličtinu najpokročilejších dvanástakov. Mal som ju najradšej zo všetkých kolegov. Bola útlej postavy a jedla ako vrabec. Zvyčajne si dopriala iba niekoľko cukríkov M&M's z vrečka, ktoré mala schované v stole. Cez obed som si zväčša kúpil čosi zdravé a pokúšal som sa ju prinútiť, aby si trochu odhryzla. Inak jej urobím hanbu, dodal som zakaždým. V ten deň sme si rozdelili šalát z jedálne. Žartovali sme, aké veľké šťastie máme – k zvädnutému ľadovému šalátu a rozmočeným krutónom sme totiž dostali aj uhorku. Študenti chodili sem a tam. Krátko predtým, než sme dojedli, mi zazvonil telefón – ozvala sa melódia zo starej videohry

Mario Brothers. Keď som otvoril telefón, na displeji som zbadal lekárovo číslo.

„Prosím,“ povedal som a vstal od stola.

„Tu je sestra doktora Damského,“ ozval sa žalostný hlas na druhom konci linky. „Prišli výsledky vášho vyšetrenia.“

Azda za to môže moja optimistická náтура, no vždy očakávam, že všetko dopadne dobre. „Aha,“ nadviazal som veselo. „Super! Aké sú?“

Na chvíľu zaváhala. Rozbúšilo sa mi srdce. „O tom potom,“ odvetila. „Musíte sem prísť. A vezmite niekoho so sebou.“

Cítil som sa, akoby ma práve koplá do brucha. „Som v škole, trochu sa oneskorím,“ naznačil som.

Strach sa vie s človekom poriadne zahrať. Keď som vyhlásil, že nemôžem prísť okamžite, asi som dúfal, že výsledok sa zmení. Snažil som sa žiť normálnym životom, aký som viedol pred telefonátom. Nádejal som sa, že sestra odvetí: *To nie je problém, objednáť vás na inokedy*. No neurobila to.

„Časom sa netráppte,“ upokojovala ma. „Doktor tu zostane.“

Tentoraz sa mi zdalo, že ma koplá tretrou s ostrými klincami.

„Dobre,“ vyšlo zo mňa.

Ukončil som hovor a pozrel som sa na Denise. Od prekvapenia otvárala ústa a od strachu vytriešťala oči. „Prišli výsledky vyšetrenia,“ vysvetlil som. „Vraj si ich musím vypočúť osobne. Určite to budú zlé správy.“ Priateľka sa na mňa povzbudzujúco zahľadela. „Všetko bude v poriadku, David,“ utešovala ma. „Vôbec o tom nepochybujem. No tak! Si predsa neporaziteľný.“

Neviem, ako som v to popoludnie zvládol vyučovanie. Spomínam si, že občas som sa natoľko zahĺbil do diskusie so študentmi, že som na lekára celkom zabudol. Na konci dňa sme s Denise kráčali k parkovisku. Rozprávali sme sa o tom, čo ma čaká a ako sa mám. Keď som podišiel k autu, obrátil som sa k nej a povedal: „Výsledky budú normálne – naposledy.“ Škoda, že som vtedy nemohol zastaviť čas.

Sadol som si za volant, zvýšil hlasitosť na autorádiu a vydal sa severne po Palmetto Expressway po manželku. Paula vyučovala dejepis v ďalšej strednej škole v Miami. Nemala vodičský preukaz, preto som ju do školy a späť vozieval ja. Tvorilo to súčasť nášho denného režimu. Keď si sadla na miesto spolujazdca, stíšil som hudbu a vyrukoval so správou.

Usilovala sa zostať pokojná, očividne však spolu so mnou podľahla panike.

Cesta k doktorovi mi pripadala nekonečne dlhá. Navyše sa mi zdalo, že idem prirýchlo. Ustavične som si nahováral, že čím dlhšie budem návštevu odkladať, tým dlhšie sa budem môcť tváriť, že všetko je v poriadku. V ústach mi vyschlo a žalúdok mi zachvátil kŕč. Paula so mnou spoločensky konverzovala o tom, aký mala deň. Bol som jej vďačný, no z toho, čo hovorila, som nezachytil ani slovo. Iba som ustavične prikyvoval – a lapal po dychu.

Keď sme dorazili, doktor Damski bol v ordinácii – presne ako slúbila sestra. Tá sa nám nepozrela do očí, len ukázala na lekárovu pracovnícu. Dvere boli otvorené. Keď sme s Paulou vošli dnu, doktor sedel za stolom. Hnedé vlasy mal kratšie, ako keď som ho videl naposledy. Tentoraz mal na sebe bie-

ly plášť a okolo krku fonendoskop. „Posaďte sa,“ vyzval nás a ukázal na dve hnedé vinylové stoličky obrátené k stolu. Začal používať lekárske termíny, ktorým som nerozumel. *Glioblastoma multiforme*? Nedokázal som to ani vysloviť, nie ešte pochopiť, čo to znamená. „Dobre teda,“ pokračoval doktor Damski, „ukážem vám to.“

Na veľkom počítačovom monitore za ním sa vynímal zlovestne vyzerajúci obraz. Pripomínal Rorschachov test – veľkú pokrútenú mazanicu s množstvom čiernej, sivej a bielej. Lekár sa obrátil k obrazovke a ukázal na ňu. „Toto je váš mozog,“ vysvetlil bez akýchkoľvek emócií. Aby som videl lepšie, prisunul som si stoličku. Paula vstala a postavila sa za mňa. Netušil som, na čo hľadím. Doktor ukázal na bielu masu na sivom pozadí. Ponášala sa na obraz z predpovede počasia – akýsi hurikán črtajúci sa na obrazovke radaru. Ako mi potvrdil lekár, bol to nádor. Jasne som ho pochopil, no hlavou mi vírilo hádam milión otázok. Učiteľ vo mne sa nezaprel.

„Čo z toho vyplýva?“ spýtal som sa. „Je nezhubný?“ Snaha sa cení.

Doktor Damski odložil podložku a pero, potom sa mi pozrel priamo do očí. Znepokojene sa zamrval na stoličke. „Nijaký mozgový nádor nemožno pokladať za benígny,“ podotkol.

„Je teda zhubný?“

„Áno, máte rakovinu.“

Akoby ma udrel do solárneho plexu. Nemohol som sa na dýchnuť, cítil som sa porazený, prázdny. Keď zbadal hrôzu, čo sa mi zračila na tvári, pokúsil sa zmierniť šok, ktorý mi práve spôsobil. „Ešte nevieme veľa, David,“ naznačil. „Musíme vám

urobiť biopsiu.“ *Biopsiu? A načo? Veď práve povedal, že je to rakovina.* „Potrebujeme viac informácií,“ vysvetlil. „Chceme zistiť, ako rýchlo rastie. Možno je tam už dvadsať rokov a zväčšuje sa veľmi pomaly.“

Dobre, pomyslel som si. Biopsiu zvládnem. Vtedy som totiž netušil, že zahŕňa odstránenie časti lebky.

„Počká to do letných prázdnin?“ spýtal som sa.

Zošpúlil pery. Niekedy som to robieval aj ja, najmä vtedy, keď mi nejaký študent položil otázku, ktorá mi pripadala mimoriadne naivná.

„Nie, to by bolo prídlho,“ odvetil.

„Dobre. A čo do vianočných prázdnin? Je to iba mesiac.“

„Úprimne povedané, netuším, či vtedy ešte budete žiť,“ priznal.

Prudko som sa odtiahol, akoby mi práve vylepil zaucho. Nebol to však posledný úder, ktorý mi uštedril. Dodal, že predpokladaná dĺžka života bez liečby je asi dva mesiace. Rozhliadol som sa po pracovni. Stena mala farbu nemocničného odevu, azda trochu tlmenú. Namiesto maľby sa na nej vynímal plagát miechy a mozgu. V kúte stál vyšetrovací stôl z nehrdzavejúcej ocele, pokrytý nepokrčeným bielym papierom. Všetko mi pripadalo chladné a strohé. *Ak vám chce niekto oznámiť, že čoskoro zomriete, nemali by ste sa nachádzať v príjemnom prostredí?* „Ako dlho zostanem sám sebou?“ spýtal som sa. Odpoveď som však už poznal: ten čas už prešiel.

Paula si zachovávala stoický pokoj, ale ja som sa zrútil. Ospravedlnil som sa a vyšiel som na parkovisko, aby som zatelefonoval bratovi. Jacques bol o osem rokov starší, pracoval na

voľnej nohe ako redaktor a novinár. Napriek nabitému plánu si pre mňa vždy našiel čas. Bol skalou, o ktorú som sa mohol oprieť. Keď som začul jeho hlas, zosypal som sa. Sotva som sa zmohol na slová. *Mozgový nádor. Smrteľný. Iba niekoľko mesiacov života.* Došľaka, veď som mal iba tridsaťštyri rokov! Zbožňoval som svoju prácu, ľúbil manželku, miloval život. Možno to znie ako kliše, no keď vás odsúdia na trest smrti, pomyslíte si: *Ako je to možné? Kedy sa preberiem z tejto hroznej nočnej mory?*

Presne to som sa medzi vzlykmi spýtal Jacqua. „Ako je to možné? Snažil som sa byť dobrý človek, všetko robiť správne. Udrel som sa do hlavy? Zjedol som niečo, čo som nemal?“ „David,“ povedal napokon brat, „musíš byť pevnejší.“ To bol celý on. „Vzchop sa. Prekonaj to. Buď statočný.“ Chcel som taký byť – kvôli Jacquovi, Paule, študentom. Netúžil som budiť dojem, že som slabý a bezmocný, že nezvládam situáciu. Zhlboka som sa nadýchol, potom znova. Napokon mi vyšli z úst slová, ktoré sa vzali odnikiaľ a vôbec som ich neočakával.

„Netráp sa, mám to pod kontrolou,“ ubezpečil som ho. Vedel som, že je to pravda. Zároveň mi to však pripadalo ešte čudnejšie ako zvuk slov, ktoré som práve vyriekol.

Keď sme sa s Paulou poriadne vyplakali, na Deň vďakyvzdania sme sa vybrali k mojim rodičom. Fatálna diagnóza zásadne ovplyvní ľudský život. Predtým som sa tohto sviatku nemohol dočkať, bol mojím najobľúbenejším. Mama počas neho používala strieborný príbor, jemný porcelán, ba dokonca aj krištáľové poháre so stopkou, ktoré zacengali vždy, keď ste do nich ťukli. Na oslave sa mala zúčastniť moja najbližšia rodina – mama, otec, Jacques s manželkou Tal a so synmi Emanuelom a Noahom, najstarší brat Maurice s manželkou Michelle a so synmi Jacquom a Zachom (dievča sa v našej rodine nenarodilo viac ako tridsať rokov). Prísť malo aj širšie príbuzenstvo. Počet hostí sa zvyčajne pohyboval od dvadsať do tridsaťpäť. Aby sa všetci pomestili, museli sme v jedálni a obývačke rozložiť dlhé stoly. Boli to tie najkrajšie chvíle. Návštevníci začali prichádzať okolo piatej popoludní. So Jacquom sme plnili úlohu barmanov, zatiaľ čo hostia pred večerou konverzovali. Hlavná udalosť sa odohrala asi o siedmej. Jej súčasťou vždy bola morka, veľká ako Toyota Prius, so všetkým, čo k tomu patrí.

Cesta z Miami do rodičovského domu v meste Pembroke Pines s budovami pastelových farieb trvala asi štyridsať minút. Paula mala povolenie učiť sa šoférovať. Za normálnych okolností by bola urobila čokoľvek, aby si nemusela sadnúť za volant. Tentoraz sa však ponúkla, že viesť auto bude ona. Veľmi ma tým potešila. Povedal som si, že keď budem rodičom hovoriť o rakovine, zostanem silný. Rozhodovor som sa však desil a snažil som sa naň pripraviť. Vedel som, že mama sa zrúti, navyše som jej nechcel pokaziť najkrajší deň v roku.

Keď sme s Paulou dorazili, Jacques s rodinou už boli v dome. Z New Yorku prileteli niekoľko hodín predtým. Všetci sme sedeli v obývačke. Uvedomil som si, že smutnú správu môžem oznámiť rodičom aj teraz. Ďalší hostia prídu až o niekoľko hodín, všetci teda budú mať dostatok času na zotavenie. Ustavične som si pripomínal, čo všetko o človeku prezrádza reč tela. Silou vôle som sa nútil, aby zo mňa vyžarovalo sebavedomie: *Opri sa dozadu. Prekriž si nohy, no nie ruky. Uvoľni sa.* Rodičia sedeli na malej pohovke oproti mne. (Čochvíľa mali osláviť štyridsiate siedme výročie svadby a ešte stále sedávali v tesnej blízkosti.)

„Takže,“ vyšlo zo mňa. Usiloval som sa pôsobiť nenútené, akoby som im chcel povedať, aké má byť v tejto oblasti počasie. „Doktor Damski mi oznámil výsledky magnetickej rezonancie.“

Mame zmeravela tvár.

Tal vycítila, že sa blíži vážna chvíľa – alebo jej už všetko vyrozprával Jacques. Vstala a šla po synov, aby ich zapojila do

rozhovoru. Spočiatku som sa obával, že na to, aby si vypočuli, s čím sa im chcem zdôveriť, sú primladí. Ved' mali len jedenásť a osem rokov. Prítomnosť synovcov ma však ešte väčšmi motivovala, aby som si zachoval chladnú hlavu a pôsobil upokojujúco.

„A ďalej? Čo povedal?“ spýtala sa mama.

Keď som jej v očiach zbadal strach, najradšej by som sa bol rozplakal. Tým by som však zmaril svoj plán. Pretlmočil som jej teda, čo mi vysvetlil doktor. Uchýlil som sa k lekárskeму žargónu, hoci som mu nerozumel. Neskôr som si však všetko vyhladal na Wikipédii: „Glioblastoma multiforme je najčastejši a najagresívnejší primárny zhubný mozgový nádor, ktorý postihuje človeka. Skladá sa z neneurónových (gliových) buniek. Predstavuje päťdesiatdva percent všetkých mozgových nádorov funkčného tkaniva a dvadsať percent všetkých vnútroľbkových nádorov. Je zriedkavý – na stotisíc ľudí pripadajú dvaja až traja chorí. Liečba zahŕňa chemoterapiu, ožarovanie a operáciu.“ Poslednú časť som vynechal: „Stredný čas prežitia s liečbou je pätnásť mesiacov, bez liečby štyri a pol mesiaca.“

Mama sa rozplakala. Žiaľ ju natoľko ochromil, že po tvári sa jej rozkotúlali slzy. Vystrašilo ma to – a dojalo. „Mami,“ oslovil som ju chlácholivo, „veľmi ťa ľúbim, ale musíš sa upokojiť. Budem v poriadku. Všetko bude v poriadku.“

„Čo to znamená?“ spýtala sa. Ešte stále kvíľivo nariekala. Pozrel som sa na Paulu, ktorá sedela vedľa mňa. Dúfal som, že príde s nejakou odpoveďou, no mlčala. Povedal som si, že urobím to isté čo lekár – názorne jej ukážem, čo mi je. Jednu

zaťatú päť som priblížil k druhej. „Takýto veľký je mozog,“ povedal som. Otvoril som pravú ruku. „Táto ruka predstavuje zdravý mozog. Rastúci nádor,“ zdvihol som pravú päť, „ho tlačí k lebke.“ V tej chvíli prehovoril jedenásťročný synovec Emanuel. „Ako si to dostal?“ spýtal sa. *Dobrá otázka*, pomyslel som si. „Neviem,“ odvetil som úprimne. „Niektorým ľuďom sa to jednoducho stane. Choroba je veľmi zriedkavá, väčšinou ňou trpia malé deti a veľmi starí ľudia. To, že ju mám v tomto veku, je dobré znamenie. Vo všetkých ostatných ohľadoch som zdravý a silný. Mám teda veľkú šancu, že nad ňou zvíťazím.“ Takmer som tým presvedčil aj sám seba.

Otec je veľmi citlivý umelec. Nádhorne sa vyjadruje prostredníctvom malieb, ale ak má svoje pocity pretaviť do slov, zvyčajne sa mu to nepodarí. Na správu zareagoval jej popretím. „Dobre,“ ozval sa napokon s príznačnou strohosťou. „Zvládneš to. Budeš v poriadku.“ Misiu som teda splnil. Otec zmenil tému na priateľa, čo mal epilepsiu. (Vraj aspoňže netrpím čímisi takým!) Pokračovali sme v spoločenskej konverzácii ako rodina, ktorou sme boli, kým do našich životov nezasiahlo slovo rakovina.

Neskôr, keď dorazili ostatní – tety, strýkovia, bratrance, sesternice, rodinní priatelia –, usiloval som sa pôsobiť ako starý, bezstarostný David, ktorý sa vždy rád zabáva. Nahováral som si, že o chorobe nevie nikto ďalší. Dúfal som, že počas večera na ňu o to ľahšie zabudnem. No mýlil som sa. Kým som so Jacquom miešal nápoje a nalieval víno, prišuchtal sa ku mne bratranec Danny. „Počul som, že si chorý,“ spustil. Zalapal som po vzduchu, potom som znova začal hrať úlohu, ktorú

som si nacvičil pre rodičov. „Áno, skúmajú čosi, čo mám v hlave,“ priznal som. Zo všetkých síl som sa snažil, aby to znelo nenútene. „Máš rakovinu?“ spýtal sa Danny. Vzdychol som si. „Ešte mi neurobili biopsiu. Nič nevieme.“ Pokúšal som sa ho oklamať, no nedal sa. „O aký typ ide?“ vyzvedal. Predchádzajúci večer som si preštudoval dokumentáciu, ktorú mi dal lekár. Všetko, čo som sa dozvedel, som teraz odrecitoval Dannymu. Vyjadroval som sa priveľmi odborne, pretože spočiatku som osvojeným výrazom sám nerozumel. „Mám glioblastoma multiforme,“ vysvetlil som, „s priemerom štyridsaťtri milimetrov.“ Danny na mňa uprel prázdny pohľad, preto som to skúsil znova. „V pravom spánkovom laloku mi rastie nádor vo veľkosti golfovej loptičky.“

„Ako sa cítiš?“ spýtal sa.

Neviem, prečo som sa na chvíľu prestal ovládať, no odrazu sa zo mňa vyvalilo všetko, čo som v sebe až dovtedy zadržieval. Opísal som mu bolestivé pocity mravčenia, ktoré som cítil na celej ľavej strane tela, a epileptické záchvaty, po ktorých som bol unavený. „Stane sa mi to najmenej päťkrát denne,“ priznal som. „Vždy sa mi zdá, že ma zasiahol elektrický prúd.“ Znova som sa naňho pozrel. Tentoraz sa mu v očiach zaleskli slzy. „Je mi to veľmi ľúto,“ vyšlo z neho. „Hrozné. Je mi to veľmi ľúto.“ Opakoval to do omrzenia. Aj ja som priznal, že mi je to ľúto. Mal som však na mysli to, že som si prestal dávať pozor a zničil som mu Deň vďakyvzdania.

V tej chvíli som si v duchu prikázal: *David, už to viac neurob!*
Ak ľuďom povieš pravdu, spôsobíš im tým veľké utrpenie. Potrebujú počuť čosi, vďaka čomu pookrejú. Aj tak ti nemôžu pomôcť. Odteraz

vždy odvet: „Som v poriadku!“ Aspoň si pomyslia: „Dobre, má sa fajn!“

Keď som zbadal bratrancovu reakciu, uvedomil som si, že ak ľuďom prezradím o svojom zdraví priveľa, uzavrú sa do seba a prestanú sa so mnou deliť o vlastné problémy. Budú sa totiž obávať, že by mi boli na ťarchu. Po čomsi takom som však túžil zo všetkého najmenej. Vedel som, že rakovina ma zmení, no nebol som ochotný dopustiť, aby ma obrala o vlastnosti, ktoré som si na sebe najväčšmi cenil. Medzi najdôležitejšie z nich patrili optimizmus a empatia. Ostatných som vždy povzbudzoval a pomáhal im, seba som nikdy neľutoval a nežiadal som o pomoc.

Tak sa začala úloha, ktorú som hral ďalších šesť rokov.

Ako sa máš?

Nemôžem sa sťažovať! Mám sa dobre! A ty?

Postupne som do nej dorástol a napokon som v ňu uveril.

Trval som na tom, že v tú noc budem cestou od rodičov domov šoférovať ja. Ako sa ukázalo, bola to jedna z posledných príležitostí, keď som mohol viesť svoj milovaný mustang. O nedlho sme ho vymenili za praktickejšie vozidlo. Pripadalo mi síce ako hriankovač stojaci hore nohami, no Paula ho mohla bezpečne šoférovať. Trinásť rokov som ju vozil úplne všade – do potravín, k lekárovi, do obchodov s obuvou, v ktorých si kúpila azda všetky topánky, čo kedy nosila. A teraz hovorila o tom, že si spraví vodičský kurz. Postrehol som v tom iróniu: uvedomila si, že už nie som spoľahlivý a nemôže byť odo mňa závislá. Kým sa naučí zaparkovať za ďalšie autá, pravdepodobne už budem mŕtvy.

Okolo polnoci som vošiel na príjazdovú cestu k nášmu domu. Paula si hneď išla ľahnúť, ja som však nemohol zaspať. Vstal som teda a začal si plánovať vyučovaciu hodinu, ktorá ma čakala v pondelok. Sadol som si za stôl. Ako blesk ma zasiahla panika. *Študenti!* pomyslel som si. *Pre biopsiu si budem musieť vziať voľno. Vôbec to však nemám vo zvyku. Budú chcieť vedieť, kde som. Čo im, preboha, poviem? Kristepane, ako im to len vysvetlím?*

Cez víkend som všetok čas venoval príprave svojho vystúpenia. Nacvičoval som si ho, kým mi nepripadalo správne. Písal a prepisoval som si poznámky. Aby som si bol istý, že výraz na mojej tvári bude zodpovedať správe, ktorú chcem oznámiť, nahlas som rozprával pred zrkadlom. V nedeľu o polnoci som mal všetko dokonale nacvičené.

Bol som pripravený. Premyslený som mal dokonca aj spôsob, akým vojdem do triedy. Moja chôdza musela byť správna – sebavedomá a pod kontrolou. Keď som si cez víkend nacvičoval reč *Mám mozgový nádor*, uvedomil som si, že potrebujem nejakú rekvizitu, najmä pre študentov. Dúfal som, že odpúta ich pozornosť od neznesiteľnej pravdy, ktorou bola moja diagnóza. Tínedžeri sú citliví (viem, to je slabé slovo). Uvedomoval som si, že mnohí študenti sa s chorobou tohto druhu stretnú prvý raz. Preto som ich s ňou musel zoznámiť vhodným spôsobom. Problém bolo treba pomenovať, no tak, aby som ich nevystrašil či neodpudil. (S úžasom som zistil, ako veľa ľudí si myslí, že rakovina je nákazlivá.) Ochorenie sa nedalo zatajiť. Koniec koncov, vedel som, čo ma čaká – ak vôbec budem mať to šťastie, že sa niečoho dočkám. Následky operácií, chemoterapie a ožarovania by ma celkom iste prezradili.

Pred študentmi som navyše nič netajil. Bol som neľútostný obhajca pravdy, dokonca aj vtedy, ak bola desivá alebo mala rozličné následky. V priebehu rokov som si všimol pro-

spešné účinky otvorenosti v triede. Sledoval som, ako študentom poskytuje pocit slobody, ktorý by nezakúsili, keby nežili autentické životy. Každý polrok po jednej z pravidelných diskusií o čestnosti a úprimnosti k sebe sa nejaký študent pred triedou „rozhovoril“. Nikdy sa nestalo, že by sa to obrátilo proti nemu. Chlapci či dievčatá sa priznali napríklad k tomu, že sa režu či pália, neraz sa ostatným zdôverili aj s ďalšími osobnými a bolestivými pravdami. Vedel som, že je to pre nich veľmi ťažké, uvedomoval som si, akú statočnosť museli prejsť. Pozoroval som, ako sa ich životy menia, keď ich rovesníci – a ja – prijali takých, akí v skutočnosti sú. Len čo ich tajomstvo prestalo ťažiť, začalo sa im dariť. Spolu s ostatnými si osvojili cenné ponaučenie – s dôverou prichádza úcta. Potreboval som, aby vedeli, že im dostatočne dôverujem a môžem sa s nimi podeliť o najposvätnější životný prechod – smrť. Musel som to však urobiť tak, aby sa cítili v bezpečí. *Rob to, čo učíš*, hovoril som si. *Tvoji študenti si to zaslúžia vedieť. Musia tým prejsť spolu s tebou. Nestážuj im to.* Povedal som si, že svoju spoveď odľahčím tak, že prinesiem plyšového tučniaka v klobúku, ktorý pripomína skôr dredy. Nepamätal som si, ako som k nemu prišiel, určite mi ho daroval nejaký študent. Bol som šťastný, keď som ho cez víkend doma našiel. Dal som mu meno Winslow. Jednoducho mi napadlo.

Pondelok. Aký nádherný deň, ako na akvamarínovej pohľadnici z Miami. Do triedy, v ktorej som mal odučiť prvú hodinu, som vošiel s úsmevom na tvári a Winslowom v náručí. „Dobré ráno!“ pozdravil som. „Ako sa dnes všetci máte?“ Spo-

za katedry som vytiahol stoličku a posadil na ňu Winslowa. Postavil som sa zaňho a trochu doprava. „Musím vám niečo povedať,“ spustil som. „Prisuňte si lavice trochu bližšie.“ Študenti sa chechtali a pozerali jeden na druhého, akoby som sa zbláznil. „Čo sa robí?“ pýtali sa. „Akú hru to na nás skúšate, Menasche?“ Chichúňal som sa s nimi.

Keď sa všetci usadili, pozrel som sa na Winslowa a rozhovoral som sa. „Už som vám povedal, že sa necítim dobre,“ začal som nadšene. Winslow na znak súhlasu prikývol. „Spomenul som, že mi hučí v ušiach, pamätáte sa?“ spýtal som sa. „Dobrá správa znie: s uchom nič nemám!“ Vtiahol som brucho a pokračoval: „Podrobil som sa však ďalším vyšetreniam. Zistilo sa, že mám mozgový nádor.“ Rozhliadol som sa po triede. Študenti, ktorí sa pred chvíľou smiali a afektovane rozprávali, stíchli a zvažnili. „Čo je to nádor?“ spýtal sa jeden z nich. „Rakovina,“ odvetil som. Náhle ticho, ktoré sa rozhostilo v miestnosti, ma zmiatlo. V mojej triede to vždy vrelo – učením sa, odovzdávaním vedomostí. Prehovorila ďalšia študentka: „Mal ju aj môj strýko. Zomrel,“ podotkla a rozplakala sa. „Umriete aj vy?“ spýtal sa niekto ďalší. „Jedného dňa hej,“ prisvedčil som. „No nie hneď teraz.“

Videl som, že správa ich zasiahla. Spomenul som si na bratranca Dannyho. Uvedomil som si, že sa musím rýchlo vzbudiť. „No tak,“ pokračoval som. „Netreba sa znepokojsť. Mám skvelý život! Všetci nosíme svoj kríž a toto je môj.“ Odložil som Winslowa nabok a spustil som povzbudzujúcu reč o tom, že nikam nejdem. Nie, tak ľahko sa ma nezbavia.

Potom som zopakoval novú mantru.

„Netrápte sa,“ povedal som. „Mám to pod kontrolou.“

Bola som v tej triede. Ako vždy, aj tentoraz som sedela v prednom rade. Pán Menasche vošiel dnu s Winslowom v náručí. Spočiatku som nechápala, čo sa robí. Potom sa však rozhovoril. Najskôr sa mi zdalo, že nám chce vyrozprávať nejaký príbeh. Mal totiž vo zvyku začať tak hodinu. No zrazu som začula slovo rakovina. Šokovalo ma. Rozplakala som sa. Uvedomila som si, že na druhý deň už možno nebude s nami. Cítila som sa bezmocná a osamelá. Bolo by to zlé nielen pre mňa, ale aj pre študentov, ktorí ešte nemali možnosť bližšie ho spoznať.

Patril k učiteľom, akých človek stretne raz za život. K tým, čo ho naučia veci, na ktoré si bude spomínať dlho po odchode z triedy. Správal sa k nám s úctou a aj my sme ho rešpektovali. Povedal nám napríklad, že na vyučovaní si môžeme posilať odkazy. Aby nám to nepripadalo čudné, zdôvodnil to takto: „Vyučujem angličtinu! Prečo by som vás nevedol k tomu, aby ste čítali a písali?“ Jeho hodiny však boli také pútavé, že študentom ani nenapadlo, aby priateľom písali správy. Chceli nasávať vedomosti, zúčastňovať sa na procese vzdelávania, učiť sa.

Nezniesla som predstavu, že nás opustí. Alebo – čo by bolo ešte horšie – že bude celé roky trpieť. Nevedela som, čo mám povedať, čo mám urobiť. Iba som plakala. Potom dodal čosi, na čo nikdy nezabudnem. „Netrápte sa. Mám to pod kontrolou.“ Ešte nikdy v živote som nebola na niekoho taká hrdá. Keď som

David Menasche

*vychádzala z triedy, cítila som, že mi naplnil srdce. Usmievala
som sa.*

*Gyzelle Rodriguezová,
Coralreefska vyššia stredná škola,
ročník 2008*

Ako raz napísala autorka Alice Seboldová: „Človeku sa niekedy splnia sny, o ktorých ani nevedel.“ Mojm poslaním bolo učiť. Zistil som to však až v polovici vysokoškolského štúdia. Svoj sen som si splnil, keď som študoval novinárstvo na Eugene Lang College na univerzite New School for Social Research vo štvrti Greenwich Village. Pokiaľ ide o podporu diskusie, podľa spoločnosti Princeton Review to bola najlepšia vysoká škola v krajine, ako stvorená pre mňa. Bol som mladý mudrlant, ktorý po rodičoch, čo vlastnili kníhkupectvo, zdedil lásku ku knihám. Jediné, čo som zbožňoval väčšmi než dobrú polemičku, boli slová. Nazdával som sa, že urobím spisovateľskú kariéru. No plán do značnej miery závisí od posledného zážitku. Krátko po tom, čo som sa pustil do štúdia, som si uvedomil, že som sa pravdepodobne vydal nesprávnym smerom. Zúčastnil som sa na konkurze na stáž v časopise *Spin*, ktorý sa v tom čase pokladal za jednu z najvychytenejších hudobných publikácií. Redaktori mi prideliť kopu cédečiek, na ktoré som mal do rána napísať recenziu. Najskôr som si všetky vypočul, potom som sa posadil za písací stroj a zme-

ravel. *Ako sa odvažujem kritizovať piesne Red Hot Chili Peppers, jednej z mojich obľúbených skupín? Čo ak niektorý jej člen zavolá a bude sa na mňa sťažovať?* Písal som nárazovito. Aby som recenzii dokončil, zostal som hore celú noc. Keď som ju ráno odovzdával, bol som nevyspatý. Celé hodiny som musel zotrvať v neprirodzenej polohe a boleli ma plecia. *Naozaj túžiš práve po tomto?* spýtal som sa v duchu a okamžite som si jasne odpovedal: *V nijakom prípade! Ved' pri takomto strese zomriem už ako dvadsaťpäťročný.*

Konkurz som vyhral. Ostatní študenti, čo sa na ňom zúčastnili, by boli predali svoje prvé auto, len aby mohli pracovať v *Spine*, no ja som to vnímal inak. *Ako to zvládnem?* uvažoval som. *Nie som človek, ktorý rád dodržiava termíny. Určite dostanem trvalý spisovateľský blok. Nervovo sa zrútim. Už nikdy sa nevyspím!* Ako večný optimista som si spomenul na citát z knihy *Na ceste* od Jacka Kerouaca, jedného z mojich obľúbených spisovateľov. „Prečo však nad tým uvažovať, keď sa pred vami rozprestrú nádherné krajiny a prekvapia vás nepredvídané udalosti, ktoré vám dodajú radosť z toho, že žijete?“ Neočakávanou udalosťou, ktorá sa črtala v mojej bezprostrednej budúcnosti, bolo to, že som nemal peniaze na ďalší semester. Keďže rodičia mi nemohli pomôcť, stáže som sa musel vzdať. Nemôžem povedať, že by mi to prekážalo.

Splnilo sa mi to, o čom som ani nesníval. Vynechal som semester a, aby som mal na školné, v rozličných mestských podnikoch som za dvojnásobnú odmenu odnášal zo stolov riad po hostoch. Potom som sa vrátil na univerzitu a pokračo-

val v štúdiu. Asi v polovici semestra som sa na naliehanie jedného zo svojich obľúbených profesorov zapísal do Programu pre učiteľov a spisovateľov. Ambiciózni autori mohli v rámci neho týždeň pobudnúť – a učiť – na newyorských štátnych školách. Mňa poslali do severnej časti štátu, aby som učil skupinu nedočkavých prvákov. Keďže som pochádzal z Miami, malá dedinská škola so zamrznutým rybníkom mi učarovala. Hneď v prvý deň som sa rozhodol, že deti nebudem učiť podľa zaužívaných pravidiel. Radšej som im čítal zo *Stebiel trávy* od Walta Whitmana („Sedím a hľadím na všetko utrpenie sveta, na všetok útlak a potupu...“). Keďže tento autor na mňa zakaždým silno zapôsobil, pri čítaní som bol nabitý energiou a oduševnený.

Pozrel som sa na šesťročných žiakov, ktorí predtým mnou sedeli s prekríženými nohami. V očiach som im zbadal úžas. Ruky začali dvíhať ešte skôr, ako som dočítal. Chceli mi klásť otázky. „Vydržte do konca, potom sa pohovárime, dobre?“ požiadal som ich. „Dobre!“ odvetili zborovo. Na konci básne všetky ruky znova vyleteli nahor. Odpovedal som na niekoľko otázok, potom som dostal nápad. „Viete čo? Poďme von a napíšme vlastné básne.“ Deti od radosti zvýskli. Zhromaždil som ich a ako krdeľ káčatiek odviedol von. Každému som dal niekoľko žltých samolepiacich papierikov a tri pastelky. Požiadal som ich, aby zapísali, čo si všimli – na každý papierik jedno slovo. Pobiehali hore-dolu a všetko si prezerali. Pomyslel som si, že rovnako ako Whitman, aj ony vnímajú okolie s blaženým nadšením. Napokon napísali slová ako kameň, list, stopa či snehová vložka.